

УДК 378.6:656.2.071.1:005.3(043.3/5)

Р. В. СУЩЕНКОкандидат наук з державного управління, доцент
Запорізький національний технічний університет**ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗАЛІЗНИЧНИХ ВНЗ
ДО ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ**

У статті обґрунтовано актуальність формування у майбутніх інженерів залізничного транспорту управлінської культури та готовності викладачів вищих навчальних залізничних закладів до реалізації цієї мети. Запропоновано авторський підхід до розв'язання цього завдання засобами спеціально організованої педагогічної внутрішньовузівської підготовки.

Ключові слова: викладач, готовність, внутрішньовузівська підготовка, інженер, управлінська культура.

Науково-технічний прогрес кардинальним чином трансформує й ускладнює умови специфічної праці сучасного інженера залізничного транспорту, пов'язані із забезпеченням безперебійної, безаварійної роботи, її багатофункціональності, з обслуговуванням автоматичних пристроїв і систем, усуненням надзвичайних ситуацій, здійсненням цілодобового змінного чергування на об'єктах тощо. Продуктивності праці в цих умовах неможливо досягти без високого рівня професійної надійності й психолого-педагогічної компетентності, оперативної та довгострокової пам'яті, працюючи з величезною кількістю інформації, психологічної стійкості в розв'язанні складних технічних завдань, уміння успішно взаємодіяти й працювати з людьми, маючи для цього сформовану ще у ВНЗ високу управлінську культуру.

Саме в професійній підготовці інженерів до розв'язання цих складних питань падає престиж вузівського педагогічного процесу, науковий рівень технології викладання, психолого-педагогічне забезпечення інноваційного навчання талановитої молоді тощо. Загалом український освітній простір, який пов'язаний з підготовкою кадрового інженерного потенціалу, не є на сьогодні привабливим для країн ЄС.

В Україні триває інтенсивний пошук нових форм і методів культурологічного навчання студентів. Одним із основних завдань, які повинен ставити перед собою сучасний викладач, є підвищення інтересу студентів до особистісного і професійного зростання, до управлінської культури, вироблення навичок урегулювання виробничих конфліктів.

Орієнтуючись на основні тенденції суспільного розвитку, спираючись на стратегію розвитку залізничної галузі, її кадрового потенціалу, а також на результати попередніх досліджень та досвід нашої роботи у вищих навчальних закладах, визначимо основні напрями змін у професійній підготовці найчисленнішої її категорії – інженерів залізничного транспорту.

Результати попередніх досліджень показали, що традиційна модель якості професійної підготовки інженерів залізничного транспорту реалізується тільки на рівні вхідної частини освітнього циклу, а не на рівні процесної частини професійної підготовки. Тому випускники залізничних ВНЗ мають вади у таких важливих професійних знаннях та вміннях: соціально-педагогічних, у прийнятті доцільних рішень, в емоційній культурі тощо. Все це супроводжується стрімким падінням їхньої загальної та управлінської культури.

Відомо, що головною постаттю у професійній підготовці фахівців є викладач ВНЗ, покликаний здійснювати підготовку сучасних і майбутніх інженерів-професіоналів з гуманістичним світоглядом і духовними цінностями, високим рівнем управлінської культури.

Тому розпочинати будь-яке реформування професійного навчання в технічному ВНЗ потрібно з тих, хто навчає, розуміючи, що цілеспрямований вплив на розвиток управлінської культури студентів можна здійснити тільки через викладачів, завдяки оновленню їхнього науково-методичного досвіду та підвищення психолого-педагогічної майстерності у підготовці інженерів міжнародного рівня на основі ідеї самоцінності особистості й особистісно орієнтованих підходів до організації вузівського педагогічного процесу та досягнення його результатів через поліпшення якості зворотного зв'язку залізничного ВНЗ з ринком праці, конкретизацію навчальних і професійних цілей, активізацію інноваційної педагогічної діяльності.

За останні роки ці проблеми досить активно вивчають відомі вітчизняні науковці, зокрема Н. Дем'яненко, В. Жураковський, О. Ігнатюк, І. Зязюн, Г. Ложкін, В. Луговий, В. Моляко, Г. Півняк, Н. Побірченко, Н. Пов'якель, О. Романовський, Н. Саєнко, В. Семиченко, І. Соколова, Ю. Суховершина, Ю. Татур, Л. Товажнянський, Н. Чепелева, Т. Шандрук, Т. Шубніцина та ін.

Більшість дослідників довели, що існуюча традиційна модель професійної підготовки інженера, яка склалася в індустріальну епоху, уже не спрацьовує, вона стала моделлю “разової освіти” внаслідок притаманних їй рис масовості, деіндивідуалізації, орієнтації на потреби сьогодення.

Мета статті – висвітлити засоби внутрішньовузівської педагогічної підготовки викладачів ВНЗ (без відриву від їхньої роботи) до формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту.

Інженер залізничного транспорту історично постає не тільки як виконавець, але і як творець нових форм життєдіяльності, професійних намірів та шляхів оновлення залізничної галузі. Професійні вимоги до інженерів залізничного транспорту постійно ускладнюються та безперервно оновлюються. У зв'язку з цим провідні вчені НАПН України вказують на необхідність педагогічного й методичного забезпечення всебічної готовності викладачів технічних ВНЗ до роботи в соціокультурному сенсі. Що “навіть засвоєння технічних навичок має організовуватися викладачем як органічна частина процесу осмислення культурних явищ, інтеріоризації одержа-

них знань, включення їх у особистісну структуру студента” [3, с. 18], чого вимагає й вітчизняна законодавча основа розвитку системи органів самоврядування в освіті, Закон України “Про освіту”, у якому проголошено перехід від державної до державно-громадської і громадсько-державної форм управління освітою, що спонукає до того, щоб справа освіти і виховання молодого покоління стала турботою всього суспільства.

Успішність реформування освіти вітчизняні дослідники звели до формули, згідно з якою освітнім організаціям потрібно акумулювати ресурси і спрямовувати їх на розвиток справи; переходити до демократичних форм управління закладами; освоювати кращий зарубіжний досвід, орієнтуватись на новітні світові тенденції розвитку освіти. Це означає, що слова “спрямовувати”, “орієнтувати”, “переходити до демократичних форм навчання”, “розвивати” тощо належать за природою головному виконавцю завдань вищої школи – викладачу, покликаному бути готовим оперативно реагувати на вимоги часу і постійно змінюваного соціуму, щоб своєю успішною педагогічною діяльністю змінювати на краще і сам цей соціум.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що в сучасному суспільстві вважаються конкурентоспроможними ті спеціалісти залізничної галузі, які можуть виконувати професійні завдання відповідно до вимог міжнародного рівня, демонструючи при цьому високий рівень культури праці, інформаційну та загальнолюдську культуру, вміння користуватися інформаційними джерелами відповідно до особистісних якостей, що базуються на високій інтернаціональній свідомості та культурі.

На думку дослідника проблем професійної підготовки інженерних кадрів О. Пономарьова, для України надзвичайно важливе значення розв’язання цієї проблеми зумовлено ще й такими важливими обставинами. Історично склалося так, що більшість керівних посад, причому не тільки в різних галузях національної економіки, а й у політиці, науці, культурі та державному управлінні, обіймають люди з інженерною освітою, і, за прогнозами О. Романовського, ця система ще зберігатиметься протягом досить тривалого часу [5, с. 261].

Тож звернемося до тлумачення самих слів “викладач” і “педагогічна готовність викладача вищої школи”, до контексту їх розуміння у вітчизняному дискурсі.

Як виявилось, поняття “викладач” подано в останніх відомих словниках часто, але скупо й поверхово. Тому його зміст нам необхідно не тільки розглянути, але й доповнити.

У нашому розумінні викладач вищого навчального закладу – людина виняткового рівня інтелігентності й професіоналізму, всебічного розвитку, світоглядної зрілості, із загостреним почуттям соціальної справедливості й вимогливості, носій гармонійної культури і загальнолюдських цінностей, життєвої спостережливості за подіями не тільки у своїй країні, а й у всьому світі, цікавиться громадянським і політичним життям, культурою і спортом, наукою і технікою, любить природу, має певні захоплення, вміє гарно,

змістовно і без страху публічно й красномовно говорити, легко встановлювати добрі стосунки з людьми, не соромитися своєї схвильованості у розмові з ними, заохочувати обговорювати нові думки й аргументи.

Викладач – особистість, яка опанувала мистецтво перетворювати людей на краще. Невід’ємними складовими особистості самого викладача є сильна воля, щоб удосконалювати самого себе на користь собі і всього суспільства.

До характеристики викладача нами внесено особливу відповідальність, природні жести, впевненість у своїх силах, дотепність, креативність, логічну впорядкованість думок і поведінки, здатність постійно думати про студентів як про “значущого іншого” (А. Халлера), уміння відчути себе на їх місці. Вміє вказувати на помилки віч-на-віч, але при цьому не створюється враження, що любить повчати інших.

Викладач завжди виступає в ролі модератора, задаючи тон роздумам, дискусіям, забезпечуючи активну спільну інтелектуально-духовну взаємодію.

Тому, трактуючи поняття “педагогічна готовність викладачів до формування управлінської культури студентів”, ми спиралися на результати наукових досліджень В. Андрущенко – гуманістично-інноваційна та особистісно орієнтована парадигма [2, с. 9] і В. Сластьоніна [4, с. 3–6], зараховуючи до її функціональних компонентів здатність викладача до здійснення конструктивної, організаційної, комунікативної та гностичної функцій у їх органічній єдності.

До особистісних компонентів (за В. Сластьоніним) віднесено: мотиваційний, інформаційний, процесуально-діяльнісний та рефлексивний складники у їхній взаємозалежності та взаємозв’язку [4, с. 3–6].

Готовність викладача до педагогічного впливу на особистість в аспекті розвитку, саморозвитку чи діяльності в педагогіці часто використовують також термін “формування” – спеціально організований процес соціалізації, покращення характеру відносин, доповнення, здатність вести за собою, надання певної форми та обов’язково – завершеності.

Саме з цих позицій ми вважаємо за доцільне тлумачити термін “педагогічна готовність викладача до формування у майбутніх інженерів залізничного транспорту управлінської культури” як цілеспрямований, спеціально організований процес їхнього фахового вдосконалення, професійного зростання.

Поняття “готовність до професійної діяльності” тісно пов’язане з поняттям “професійна підготовка”, яке ми розглядаємо як процес цілеспрямованого формування готовності викладача (у нашому випадку викладача вищого навчального залізничного закладу до формування у майбутніх інженерів залізничного транспорту управлінської культури без відриву від роботи).

Під цим кутом зору ми активно впроваджували інноваційне внутрішньовузівське навчання викладачів на основі опрацювання сучасних, до-

ступних, необхідних і захопливих інноваційних форм та методів теоретичних і практичних занять з метою усвідомленого й концептуального їх використання в процесі викладання ними своїх предметів, організації власного самостійного професійного зростання.

Заняття для викладачів проводили у вигляді студій, семінарів, індивідуальних і колективних консультацій. Особливого значення надавали колективному обговоренню наукових праць і статей, використовували змістовні аналітичні доповіді й презентації, клубні форми роботи, блоги, відео, інфографіку і твіти, що захоплювало увагу, активно залучали викладачів до різноманітних міні-досліджень тощо.

На кожному такому професійному занятті викладачі висловлювались у такій послідовності: спочатку – про соціальну необхідність формування такого нового явища, як управлінська культура; потім – їхнє особистісне ставлення до сутності цього процесу і змісту цього поняття, далі – про можливість залізничних ВНЗ формування управлінської культури майбутнього інженера на етапі професійної підготовки тощо.

Увага було сконцентровано на тому, що кожен викладач мав повідомити, чи може він засобами викладання свого предмета професійно впливати на формування управлінської культури своїх студентів і яким чином. Після ознайомлення зі змістом управлінської культури, текст якого був у кожного з викладачів. Найчастіше таке заняття перетворювалося на науковий професійний діалог колективного творчого пошуку істини, на духовне взаємозбагачення, на творіння нового змісту управлінської культури майбутнього фахівця для сучасної соціальної ситуації залізничного соціуму.

Наведемо декілька професійних висловлювань та роздумів викладачів за результатами їхньої “педагогічної вираженості” й готовності до формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту.

...Все сказане на занятті студії закономірно підводить до головного висновку: набуття управлінської культури необхідне кожній людині, не тільки інженеру, це є культура саморозвитку і ключ до управління власним професійним життям. Для цього студент у наш час має розвивати в собі ще й моральну мужність, яка в екстремальних умовах дає йому можливість, не вагаючись, триматися обраного курсу, здійснюючи свою діяльність на високому рівні професійної відповідальності за свої дії.

...Виявлення управлінської культури для мене – це складне явище. Особливо вона потрібна нам в природному спілкуванні зі студентами у розв’язанні комунікативних проблем соціокультурного змісту...

...Ніколи і ніхто не навчав, що таке управлінська культура, тому на кожному кроці в умовах ринку відчуваєш скрізь її відсутність і необхідність. А як потрібна управлінська культура інженерам при працевлаштуванні! Давайте нам більше практичного досвіду з її формування українських та зарубіжних ВНЗ.

З метою закріплення знань з професійної педагогіки, педагогічної техніки та психології культури управління ми провели спеціальні заняття з викладачами (часто на їхнє замовлення), присвячені таким важливим проблемам формування у студентів управлінської культури:

- вправи і тренінги на презентацію особистісних методичних підходів до професійного самовиявлення управлінської культури;
- створення в університеті інноваційних програм і проектів, у межах реалізації яких вирішується питання підвищення ефективності використання наукових педагогічних досліджень та впровадження розробок, інноваційних методів навчання і підходів до системного оновлення змісту професійної підготовки інженерних кадрів;
- забезпечення опанування управлінською культурою, керуючись новими прогресивними концепціями;
- запровадження сучасних технологій та науково-методичних досягнень у виявленні викладачами управлінської культури;
- відхід від засад авторитарної педагогіки.

До підготовки викладацьких педагогічних кадрів активно залучали науковий потенціал навчального закладу і науково-дослідних установ, системно оновлювали його зміст, на практичних заняттях забезпечували викладачів сучасною навчальною літературою, інформаційно-технологічними ресурсами, різноманітними педагогічними засобами підвищували соціальний престиж викладачів, навчали, як визнавати й покращувати статус майбутнього інженера та сприймати його управлінську культуру як інвестиційну частину залізничної галузі.

На семінарах і студіях обговорювали оригінальні засоби навчання, інноваційні сучасні масштабні науково-методичні комплекси, які істотно вже продукували результати світового рівня професійної підготовки викладачів, пропонували можливі схеми психокорекційної діяльності з метою подолання комунікативних труднощів на тлі “емоційного вигорання” особистості викладача, надавали можливість вступати у вербальну й емоційну взаємодію, щоб самостійно оцінити власну роль у розв’язанні типових управлінських ситуацій, у подоланні девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей, відірваності від національних джерел [2].

Для цього використовували презентацію власного досвіду викладачів з цих питань, вважаючи за доцільне виділити і додатково розвивати ще кілька вмінь, які є дуже важливими для педагога як організатора формування управлінської культури майбутніх інженерів залізничного транспорту. Такими, на нашу думку, є: позитивний науково-педагогічний імідж, професійна установка, зовнішня естетична привабливість, наявність сукупності прийомів володіння собою, впливу на інших вербальними й невербальними засобами, вміння створювати атмосферу доброзичливості, володіння засобами заохочення до навчального спілкування, реальні, а не вдавані рівноправність і партнерство викладачів і студентів у навчальному процесі, зближення викладача і студента у навчальному процесі (рух назустріч

один одному), визнання за іншою стороною права на іншу точку зору і помилку, відсутність бажання “перебудувати опонента під себе”, високий рівень духовного комфорту.

Особливу увагу приділяли ознайомленню з нетрадиційними технологіями та оволодінню викладачами педагогічною технікою.

Розглядаючи педагогічну техніку як комплекс знань, умінь і навичок, необхідних для чіткої й ефективної організації занять, і спираючись при цьому на напрацювання Ю. Азарова, С. Гончаренка, В. Грехнева, В. Гриньової, І. Зязюна, Є. Ільїна, В. Кан-Калика, Є. Рапацевича, В. Семиченко, ми сконцентрували увагу на розвитку наступних умінь і навичок, конче необхідних педагогові для встановлення діалогічних відносин і взаємодії зі студентським колективом.

Найбільше уваги звертали на суб’єкт-суб’єктні стосунки, які у професійній педагогіці прийнято називати рівноправними партнерськими відносинами. Їх існування є визначальним для успішного функціонування, зокрема, навчального діалогу. У такому процесі, як зазначає А. Вербицький, “навчання не замикається саме на себе – навчатись, щоб отримати знання, – а виступає саме тією формою особистісної активності, яка забезпечує виховання необхідних предметно-професійних і соціальних якостей особистості фахівця” [1, с. 32].

Ми виходимо з того, що сучасний викладач вищого навчального закладу освіти вже не є тим, ким він був у авторитарній педагогіці. Він не стоїть “над студентом”, не протистоїть йому, не нехтує його ініціативою, не ставиться до нього як до змушеного беззаперечно приймати форми і методи організації навчального процесу, не нав’язує йому власного бачення навчальних проблем, враховує його інтереси, здібності і спрямування.

Визначальним для позиції викладача, здатного формувати управлінську культуру, ми вважаємо його демократичний стиль спілкування, за якого вирішення певного питання чи проблеми покладалось на наших студіях на всіх учасників їх обговорення. Стратегія подальших дій вироблялась теж спільно шляхом інтенсивного обміну думками, ідеями, пропозиціями. Активно відстоюючи свою позицію, аргументуючи її і намагаючись переконати опонента, ніхто з викладачів не нав’язував іншому своє бачення обговорюваної проблеми, хоч були серед них і більш досвідчені, більш інформовані, але було заборонено представляти свій досвід і свої знання з позиції розумнішого й сильнішого.

Було з самого початку занять прийнято професійне правило управлінської культури: сучасний викладач – це порадник, консультант, старший, більш досвідчений, товариш, але аж ніяк не безапеляційний керівник, який “тисне” на студента, використовуючи своє становище.

Втім, зупинялися і на питаннях надмірного зближення викладача і студента. Скорочення дистанції між ними не повинно переходити певні межі. Домінантними мають бути доброзичливі, дружні стосунки, які не перетворюються на фамільярні. Значну кількість викладачів доводилось пе-

реконувати в тому, що їхнє дружнє ставлення не знижує автоматично їхню вимогливість. Вони не будуть ставити студенту гарну оцінку тільки тому, що цінують його як людину. У разі потреби студенту буде надана необхідна допомога, але оцінювання продовжує залишатись об'єктивним.

Таким чином, навчання викладачів на семінарі “Управлінська культура інженера” ми спрямовували на вправління в умінні керувати своєю увагою й увагою студентів, на вмінні швидко визначати психологічний стан студента за зовнішніми ознаками та впливати на нього, визначати темп своїх педагогічних дій, демонструвати своє ставлення й свої почуття адекватно педагогічній ситуації, усвідомлювати свій психологічний стан і керувати ним, на володінні культурою мови і мовлення, володінні технічними засобами. Навчали викладачів методики заохочення студентів до виховання потреби піклування про свій зовнішній вигляд і керувати своїм фізичним станом, вміння викладача відчувати комунікативний стан аудиторії, досягати комунікативної єдності з аудиторією.

Як уже зазначалось, системний підхід до процесу формування управлінської культури у студентів залізничних ВНЗ передбачав необхідність розроблення відповідного цілісного професійного портрета інженера залізничного транспорту, у якого вже сформована управлінська культура.

Для розробки такого портрета й забезпечення успішного його використання необхідно було визначити й запропонувати викладачам для колективного обговорення фактори впливу на формування управлінської культури у навчально-виховному процесі, що стало одним із завдань формувального етапу експерименту. Наведемо зміст запропонованого нами портрета.

Портрет інженера залізничного транспорту, якому властива управлінська культура

Словосполучення “управлінська культура”, як правило, означає над усе усвідомлену здібність і потребу у власному оновленні й удосконаленні загальнолюдської культури та досягнень не тільки в професії, але й повноцінному багатогранному у багато разів успішному житті.

Тому інженер залізничного транспорту зі сформованою управлінською культурою – це особистість, якій властива продуктивно-перетворювальна професійна діяльність на основі власних, принципово важливих нових підходів, технологій та професійних ідей. Його свідомість, форми мислення і навіть спілкування дещо відрізняються від тих, що притаманні іншим інженерам. Все голосніше в його цінностях лунає ідея піклування про інших, кардинальних змін у змісті та характері професійної діяльності, людських виробничих, підприємницьких і дружніх стосунків.

Інженер, якому властива управлінська культура, бачить не лише сьогоднішній, а й завтрашній день і відповідно вміє сучасно мислити, прогнозувати, ризикувати, експериментувати, бути відкритим до швидкозмінних оновлень та нових для цього можливостей, орієнтується на вищі стандарти роботи і прагнення, на перспективу, мріє бути більш ефективним, вимагає

вищого рівня загальної культури, мови, управлінських здібностей, зацікавлення і активної самостійності й розвитку емоційної сфери, її порівняння та оцінювання з погляду відходу від аналізу кількісних параметрів, акцент на якісних характеристиках і досягненнях своєї професійної підготовки.

Варіанти його інженерної діяльності схожі на базис, що саморозвивається. Він здатен вчасно виявити найактуальніші проблеми залізничного транспорту, переломити ситуацію на краще, щоб ефективно протистояти негативному впливу середовища, щоб звільнитися від стереотипних, автоматизованих форм реакцій, навчитися жити за велінням своєї природи, своєї самості, досягти стану професійного просвітлення, створити власні смаки, цінності, ідеали, цілі, щоб виявити свої природні нахили, зуміти жити у злагоді з власною природою і твердо стояти за святиню своїх щонайглибших професійних переконань.

Інженер з управлінською культурою здатний бачити залізничний транспорт не таким, яким він є сьогодні, а яким може стати за найбільш сприятливих для його розвитку умов.

У випадку, коли треба висловити власну точку зору і по-своєму, не посилаючись на авторитети, прийняти самостійні інженерно-виробничі рішення, інженер почувається впевнено й комфортно, вмюючи прогнозувати, передбачати правильні інженерно-управлінські рішення та їх наслідки, запропонувати неординарні шляхи оптимального розвитку справи на краще.

Такі особистості, як правило, мають яскраві й цікаві долі, їх люблять і пам'ятають колеги. Проте, на жаль, не завжди їхнє становище в колективах престижне. Вони, як правило, нерідко мають конкурентів, які недолюблюють невтомних і незалежних винахідників з твердою волею і творчою уявою.

Втім, продуктивність роботи інженера з високим рівнем управлінської культури завжди вища й ефективніша, незважаючи на те, що багато часу витрачається на обмірковування іншими колегами нав'язаних їм бюрократичних задумів.

Управлінська культура виявляється і в несподіваних варіантах розв'язання складних управлінських завдань такого інженера, який завжди в гарному настрої, у нього завжди з'являються нові управлінські плани і узагальнення. Інколи можна спостерігати загадковий стан його поведінки в особливо складні моменти, коли у свідомості з'являються, зароджуються несподівані управлінські рішення, яким дивується навіть він сам.

Управлінська культура такого інженера особливо продуктивна тільки в таких умовах, коли і соціально, і морально забезпечується:

– особисто усвідомлена свобода організації інженерної діяльності не за наказами, а за внутрішнім бажанням і мотивом, право першим братись за освоєння тих управлінських проблем, які ще ніхто не вирішував, виявляти свій управлінський метод;

- уміння брати на себе відповідальність у виявленні управлінської ініціативи у вирішенні складних і важких управлінських завдань;
- здатність обігнати себе вчорашнього, зазирнути в майбутнє, відшукати нові управлінські рішення, повороти й знахідки в досягненні мети;
- природне осмислення значення ризику в інженерній і управлінській діяльності.

Отже, психолого-педагогічна готовність викладачів до формування у майбутніх інженерів управлінської культури в процесі професійної підготовки в умовах вузівського педагогічного процесу зумовлена такими важливими педагогічними факторами:

1. Високою професійною компетентністю, культурою, оперативністю, самостійністю та сміливістю управлінських суджень професорсько-викладацького складу залізничних ВНЗ.

2. Безкомпромісністю у боротьбі з негативними явищами, пристрастю в захисті інтересів залізничної галузі й особистості майбутнього інженера, який володіє управлінською культурою.

3. Наявністю бажання і досвіду створення захопливої атмосфери на своїх заняттях у спонуканні студентів до легкості самоформування в собі сучасної моделі науково обґрунтованої управлінської культури, в розв'язанні актуальних управлінських завдань у процесі професійної інженерної діяльності.

4. Бажанням максимально наблизити студентів до випереджальних змін в управлінні розвитком залізничної галузі.

5. Сміливістю розуму і свіжістю професійного погляду на управлінську культуру інженера залізничного транспорту в сучасному соціумі, спираючись на досвід видатних і знаних в Україні і за її межами інженерів, які завдяки наявності управлінської культури, науки й особистих якостей піднімали на вищий рівень вітчизняний залізничний транспорт.

6. Здатністю швидко пов'язувати нові професійні знання з наявністю внутрішньої духовної потреби в перебудові засобів осучаснення професійних цінностей майбутнього інженера залізничного транспорту в майбутньому.

7. Володінням новим філософським осмисленням сутності своєї компетентності, новими концептуальними підходами щодо мислення та роботи з аудиторією в системі діалогу як складним інтелектуально-професійним актом, що включає взаєморозуміння й рефлексію, вміння навчати молодь того, як стати успішними людьми ХХІ ст. не тільки в професії, а й у повноцінному багатогранному випереджальному за змістом і сутністю сучасному соціумі, здатністю перетворювати й свою власну життєдіяльність, надання їй нового духовного забарвлення з урахуванням часу, інтеграційних процесів.

8. Відмовою від застарілих моделей професійного навчання, вмінням виразно, але непомітно, делікатно й ненав'язливо “презентувати” свої науково обґрунтовані освітні технології в колективі, а якщо потрібно, цілковито і вчасно переглянути те, що досі знав і як діяв.

9. Вмінням багато й продуктивно читати сучасну професійно-педагогічну літературу, щоб глибоко аналізувати, порівнювати, зіставляти, моделювати, доцільно й залюбки фантазувати, створюючи модель кінцевого результату, “забігаючи наперед”, підвищуючи результат професійного зростання майбутніх інженерів залізничного транспорту завдяки регулярному оновленню власних психолого-педагогічних знань, сучасних концептуальних підходів і професійних позицій.

Висновки. Таким чином, наші педагогічні дослідження, а також результати педагогічних пошуків відомої за межами України наукової школи інженерної педагогіки Харківського національного політехнічного університету (ХПІ) (Л. Товажнянський, О. Романовський, О. Пономарьов та ін.) переконливо довели: одним з найважливіших завдань професійної підготовки інженера виступає сьогодні перегляд самої концепції організації вузівського педагогічного процесу. Мається на увазі перехід від традиційної знаннево орієнтованої системи з притаманним їй авторитарним управлінням процесом навчання і виховання до принципів педагогіки співробітництва між викладачем та студентами, до особистісно і діяльнісно орієнтованої системи й педагогіки толерантності. Крім того, надзвичайної важливості набувають розробка і своєчасне впровадження в практику підготовки майбутніх інженерів науково обґрунтованих психолого-педагогічних технологій розвитку творчої індивідуальності, загальних і професійних педагогічних здібностей викладачів [6, с. 16].

Дослідники цієї наукової школи першими в Україні визнали факт вичерпаності традиційної системи підготовки інженерних кадрів, що привело їх до необхідності розробки нової інженерної педагогіки, її гуманізації й гуманітаризації, практичної реалізації інноваційної педагогічної концепції, яка отримала підтримку провідних науковців, вітчизняних та іноземних фахівців, схвалена Міністерством освіти і науки України.

За їхньою науковою концепцією, управлінська культура є об’єктивно важливою й науково обґрунтованою складовою професійної культури інженера залізничного транспорту, що уможливорює почуття особистісної відповідальності за її якісне формування організаторами вузівського педагогічного процесу за цілком природною педагогічною вимогою – пошуку викладачами технічних вишів і науковцями педагогіки вищої школи нових, інших шляхів та педагогічних засобів її розв’язання, що орієнтує на серйозний перегляд цілей, змісту й організації вузівського педагогічного процесу [6, с. 336].

Тому педагогічна готовність викладача до організації такого процесу, який спрямовано на формування управлінської культури майбутнього інженера залізничного транспорту, ми розглядаємо не як автономний, ізольований у професійній підготовці фахівця процес, а як інтегральну частину створення необхідного інженерного середовища для розвитку всебічного професійного потенціалу.

Список використаної літератури

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – Москва : Высшая школа, 1991. – 206 с.
2. Науково-освітній потенціал нації: погляду ХХІ століття / авт. кол. : В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, С. Довгий та ін. ; [за заг. ред. В. Литвина]. – Київ : Навч. книга, 2003. – Кн. 1 : Пріоритет інтелекту. – 639 с.
3. Саєнко Н. В. Теоретичні та методичні засади культурологічної підготовки майбутніх інженерів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Саєнко. – Харків, 2012. – 44 с.
4. Слостенин В. А. О современных подходах к подготовке учителя / В. А. Слостенин // Технология психолого-педагогической подготовки учителя к воспитательной деятельности. – Барнаул, 1996. – С. 17–28.
5. Соціально-педагогічні вимоги до професійної культури сучасного інженера-керівника / Кримські педагогічні читання : матер. Міжнар. наук. конфер. 12–17 вересня 2001 року / за ред. С. О. Сисоєвої і О. Г. Романовського. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2001. – 385 с.
6. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Педагогіка управління : навч. посіб. / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ, О. С. ПОНОМАРЬОВ, З. О. ЧЕРВАНЬОВА. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2003. – 408 с.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2015.

Сущенко Р. В. Профессиональная готовность преподавателей железнодорожных высших учебных заведений к формированию управленческой культуры студентов

В статье обосновывается актуальность формирования у будущих инженеров железнодорожного транспорта управленческой культуры, готовности преподавателей высших железнодорожных учебных учреждений к реализации этой цели. Предлагается авторский подход решения этой проблемы путем специально организованной внутривузовской подготовки преподавателей.

Ключевые слова: преподаватель, готовность, внутривузовская подготовка, инженер, управленческая культура.

Sushchenko R. Professional Readiness Train Teachers of Higher Educational Institutions to the Formation of Administrative Culture of Students

The article is devoted to analysis of formation of future relevance of Transportation administrative culture and willingness to train teachers of higher educational institutions to achieve this goal. Author's proposed approach to solving this problem by means of specially organized educational training.

Railway Engineers is historically appears not only as a performer but also as a creator of new forms of life, professional intentions and ways to upgrade the rail sector. Professional requirements of Transportation increasingly complex and continuously updated.

Proved that management culture is an important objective and scientifically sound component of professional culture of Transportation that enables a sense of personal responsibility for the quality of its formation organizers university educational process for teaching quite natural demand – search teachers of technical universities and scientists Pedagogics new and other ways and means of solving teaching that focuses on the major review of objectives, content and organization of university teaching process.

So pedagogical teacher readiness to organize such a process, which is aimed at the formation of administrative culture of the future engineer of railway transport, is not considered as a stand-alone, isolated in the training of professional process, as an integral part of the creation of the necessary environment for the development of engineering full professional potential.

Key words: teacher, readiness, training, engineer, management.